

Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nummer Toegang: 2.10.03

**Inventaris van het archief van het
Ministerie van Koloniën: Supplement,
(1664) 1826-1952**

Versie: 09-10-2023

F.J.M. Otten

Nationaal Archief, Den Haag 1970

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Materiële beperkingen.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
1. Organisatie.....	7
1.1 Periode tot ca. 1917.....	7
1.2 Periode 1917-1940.....	8
2. Taken.....	10
2.1 Inrichting van het bestuur in de koloniën.....	11
Nederlands-Indië.....	11
West-Indië.....	12
2.2 Financiën en begrotingen.....	13
2.3 Defensie en buitenlandse betrekkingen.....	13
2.4 Personeels- en materieelvoorziening in de koloniën.....	14
Geschiedenis van het archiefbeheer.....	15
1. Openbaar verbaalarchief 1814-1940.....	15
Indices tot 1921.....	15
Hoofdenlijsten tot 1921.....	16
Klappers tot 1921.....	16
Agenda's.....	16
Toegangen 1921-1940.....	16
Verbaal.....	16
2. Geheim- en kabinetsarchief 1814-1940.....	17
3. Buiten verbaal gehouden stukken 1900-1940.....	18
Oost-Indische besluiten. Gouvernementsjournalen West-Indië.....	18
Mailrapporten.....	18
Memories van overgave.....	19
Politieke rapportage.....	19
Personeelsadministratie.....	19
Overige stukken.....	21
4. Commissariaat voor Indische Zaken 1927-1940.....	21
5. Kaarten en tekeningen.....	22
6. Complementaire archieven.....	22
De verwerving van het archief.....	23
Inhoud en structuur van het archief.....	24
Ordening van het archief.....	24
Toegangen op het verbaalarchief.....	24
Periode tot 1921.....	24
Indices.....	24
Hoofdenlijsten.....	24
Klappers.....	24

Periode 1921-1940.....	24
Geheim- en kabinetsarchief 1814-1940.....	26
Buiten verbaal gehouden stukken.....	26
Oostindische besluiten.....	26
Gouvernementsjournalen West-Indië.....	26
Mailrapporten.....	26
Overige stukken.....	26
Commissariaat voor Indische Zaken 1927-1940.....	27
Verwant materiaal.....	28
Beschikbaarheid van kopieën.....	28
Afgescheiden archiefmateriaal.....	28
Naar ander archief.....	28
Arsip Nasional, Jakarta.....	28
Verwante archieven.....	28
Overheidsarchieven.....	28
Nederlandse Handel-Maatschappij.....	30
Particuliere archieven.....	31
Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	33
I NEDERLANDS-INDIË voor 1942.....	33
A. STAATKUNDIG.....	33
B. MILITAIRE ZAKEN.....	34
C. ECONOMIE EN FINANCIËN.....	34
D. GEOGRAFIE.....	35
E. DIVERSEN.....	37
II NEDERLANDS-INDIË VANAF 1942.....	38
A JAPANS MILITAIR BESTUUR (1942-1945).....	38
Stukken afkomstig van de Netherlands Forces Intelligence Services [NEFIS]...38	
B PERIODE 1945-1952.....	38
III LATERE TOEVOEGINGEN.....	42

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Ministerie van Koloniën: Supplement

Periodisering:

archiefvorming: 1826-1952

oudste stuk - jongste stuk: 1664-1952

Archiefbloknummer:

K23033

Omvang:

162 inventarisnummer(s) ; 4,18 meter

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands

Archiefdienst:

Nationaal Archief

Locatie:

Den Haag

Archiefvormers:

Ministerie van Koloniën (1842-1945)

Ministerie van Nationale Nijverheid en Koloniën / Administratie voor de Koloniën (1824-1825)

Ministerie van Marine en Koloniën / Directie voor de Zaken van de Koloniën (1825-1829)

Generale Directie van Marine en Koloniën / Administratie voor de Koloniën (1840-1841)

Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen (1945-1949)

Ministerie van Waterstaat, Nationale Nijverheid en Koloniën / Administratie voor de Koloniën (1830-1831)

Ministerie voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (1949-1952)

Netherlands Forces Intelligence Service (NEFIS) (1945-1950)

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Dit bestand, geheel op onderwerp geordend, bevat naast rapporten, overzichten e.d. over Nederlands-Indië, ook een serie afschriften van overeenkomsten en verdragen met inlandse vorsten.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN

Het archief kent geen beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van kwetsbare of slechte materiële staat.

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. [Creëer een account of log in.](#)
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op 'Reserveer' en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Koloniën: Supplement, nummer toegang 2.10.03, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Koloniën suppl., 2.10.03, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

1. ORGANISATIE

1.1 PERIODE TOT CA. 1917

Vanaf begin 1842 was het ministerie van Koloniën geheel zelfstandig, wat het de gehele periode tot 1940 is gebleven. Toen in 1922 in de Grondwet het woord 'koloniën' werd geschrapt en vervangen door de geografische benamingen 'Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao', zijn er ook voorstellen geweest om het woord Koloniën in de naam van het departement te vervangen. Daar is het in de hier behandelde periode niet van gekomen.

In 1900 bestond de bureau-organisatie van Koloniën naast het Kabinet van de minister uit de volgende onderdelen: Afdeling A1. Justitie, onderwijs, erediens en nijverheid; Afdeling A2. Financiën en begrotingen; Afdeling A3. Binnenlands bestuur en openbare werken; Afdeling B. West-Indische zaken; Afdeling C. Militaire zaken; Afdeling D. Personeel; Afdeling E1. Comptabiliteit; Afdeling E2. Pensioenen; Afdeling F. Aanschaffing en uitzending van gouvernementsgoederen; Afdeling G. Oost-Indisch verslag en bibliotheek; Bureau Algemene secretarie en expeditie; Bureau Archief; Bureau Index en Agenda; het Technisch Bureau; het Koloniaal etablissement te Amsterdam; de Commissie voor Geneeskundig Onderzoek; Commissariaten van afmonstering te Amsterdam en Rotterdam; en de Koloniale Reserve (Staatsalmanak voor het Koninkrijk der Nederlanden, 1900).

Afdeling A3 kreeg vanaf 1905 ook de zaken van het nieuwe Indische departement van Landbouw (vanaf 1911 Landbouw, nijverheid en handel). In 1908 werd de oprichting nodig geacht van een nieuwe afdeling A4 voor zaken die in Nederlands-Indië ressorteerden onder het departement van Gouvernementsbedrijven. Vanaf 1 maart 1912 gingen de Burgerlijke Openbare Werken over van afdeling A3 naar A4. ¹

Los van veranderingen in Indië stonden: de oprichting in 1901 van het Statistisch Bureau, de samenvoeging in 1905 van de bureaus Archief en Index/agenda tot bureau Agenda en archief en de splitsing in 1908 van afdeling C in twee bureaus: 1. algemene militaire zaken en 2. militair personeel. ² Om de bestuurlijke top van het departement te ontlasten, kregen de afdelingen in 1905 de bevoegdheid 'eene rechtstreeksche briefwisseling over zaken van ondergeschikten aard' te voeren met de departementen in Indië. ³

---

1 Besch. 28 november 1904 Litt. K 25 (archief Kabinet 1901-1940 inv.nr. 48), Besch. 8 februari 1908 afd.K nr. 49 en Besch. 14 februari 1912 afd.K nr. 13 (Openbaar verbaalarchief 1901-1953 inv.nrs. 525 en 903). Afdeling A3 was van eind 1904 tot begin 1912 verdeeld in twee bureaus.

2 Besch. Koloniën 6 maart 1908 Kabinet Litt. L 5 (archief Kabinet 1901-1940 inv.nr. 94).

3 Circulaire aan de afdelingen van 16 oktober 1905 afd.K nr. 35 (Openbaar verbaalarchief 1901-1953 inv.nr. 338). Als motief werd genoemd: 'inkrimping en vereenvoudiging van de correspondentie tusschen den Gouverneur-generaal en den Minister van Koloniën'.

1.2 PERIODE 1917-1940

Bij een nieuwe reorganisatie per 1 januari 1917 werd de 'volgorde der afdelingen van het IIde Hoofdstuk der Ind(ische) begroting ... als leidraad genomen'.⁴ Om die reden moest geschoven worden met de taken van de afdelingen, die voortaan niet meer met een letter maar met een cijfer werden aangeduid. Er kwamen nu, naast Kabinet en Algemene Secretarie, liefst 14 afdelingen, drie meer dan in de jaren ervoor. Bij de meeste daarvan was het takenpakket min of meer ongewijzigd ten opzichte van de voorganger. Bij twee voormalige afdelingen (A1 en C) was de taak nu verdeeld over twee nieuwe, terwijl het Statistisch Bureau tot (14e) afdeling werd verheven.

Schema organisatie in 1917	voorganger
Kabinet	Kabinet
Algemene Secretarie:	Algemene Secretarie
a. alg. secretarie b. agenda en archief	Agenda en archief
1e afd. Rechtswezen	afd. A1: Justitie (Onderwijs, eredienst)
2e afd. Geldwezen en belastingen	afd. A2: Financiën en begrotingen
3e afd. Begroting en comptabiliteit	afd. A2: (zie boven); afd. E1: Comptabiliteit
4e afd. Binnenlands bestuur, decentralisatie	afd. A3: Binnenlands bestuur
Landbouw, nijverheid, handel, scheepvaart	Landbouw, nijverheid, handel
5e afd. Onderwijs, eredienst, volksgezondheid	afd. A 1: (Justitie); Onderwijs, eredienst
6e afd. Gouvernementsbedrijven	afd. A 4: Gouvernementsbedrijven
Burgerlijke openbare werken	Burgerlijke openbare werken
7e afd. Land- en zeemacht	afd. C: Militaire zaken
8e afd. Personele zaken, militaire dienst	afd. C: Militaire zaken
9e afd. Personele zaken, burgerlijke dienst	afd. D: Personeel
10e afd. West-Indische zaken	afd. B: West-Indische zaken
11e afd. Pensioenen	afd. E2: Pensioenen

4 Verbaalarchief Koloniën 1900-1953, inv.nr. 1637, 20 december 1916 nr. 8. Kennis van de organisatie van het departement tijdens het Interbellum (1918-1940) is voor de onderzoeker van belang in verband met de afschaffing in 1921 van de centrale index (zie verder de paragraaf Archieven).

Schema organisatie in 1917	voorganger
12e afd. Aanschaffing en uitzending van landsgoederen	afd. F: Aanschaffing en uitzending van gouvernementsgoederen
13e afd. Oost-Indisch verslag; Boekerij	afd. G: Oost-Indisch verslag; Bibliotheek
14e afd. Statistisch bureau	Statistisch bureau

Sommige van de in 1917 gevormde afdelingen was een kort leven beschoren. Zo werd de 14e afdeling al in 1919 opgeheven (taak naar de Directie van de Pensioenfondsen)

en verloor de 13e afdeling al snel de status van afdeling, nadat de samenstelling van het Indisch Verslag was overgenomen door het Kabinet, om vanaf 1922 verder te gaan als Boekerij. Vanaf begin 1925 waren de 4e en 5e afdeling samengevoegd onder één afdelingschef.⁵ In dat jaar werd ook de 11e afdeling opgeheven, onder overheveling van de taak naar de 3e afdeling, waarmee de in 1896 doorgevoerde scheiding tussen comptabiliteit en betaalbaarstelling van pensioenen ongedaan werd gemaakt. Deze 3e afdeling was vanaf 1918 in verband met de omvang verdeeld in twee bureaus. Ook de 9e afdeling werd al snel gesplitst in drie, later twee onderafdelingen. De naam van de 10e afdeling werd in navolging van de Grondwet van 1922 gewijzigd in: Suriname en Curaçao.

Gedurende de jaren-1920 werd op Koloniën steeds meer de behoefte gevoeld aan een aparte hoofdambtenaar, die rechtstreeks contact zou kunnen onderhouden met de gouverneur-generaal en de hoofden van departementen in Nederlands-Indië, om aldus minister en secretaris-generaal te ontlasten. De introductie van een loco-secretaris-generaal in januari 1919 had in dit opzicht onvoldoende soelaas gebracht. Omdat de Indische regering ingevolge de Indische Staatsregeling van 1925 meer zelfstandigheid zou krijgen wenste de Raad van Indië, dat deze nieuwe verhouding weerspiegeld zou worden in een Indisch Agentschap in Nederland. In 1927 werd het Commissariaat voor Indische Zaken (CIZ) opgericht, dat alle departementstaken inzake uitzending naar Indië van mensen en materieel moest overnemen. De chef ervan bleef echter ondergeschikt aan de minister van Koloniën: er was dus geen sprake van een agentschap in patria van de Indische regering, die overigens wel meer moest bijdragen in de kosten.⁶

De oprichting van het CIZ had voor de organisatie van het departement grote gevolgen. De 8e, 9e en 12e afdeling gingen over naar het CIZ, waar ze de afdelingen C, B en D gingen vormen. De (3e) afdeling Comptabiliteit werd niet gesplitst; wel ging in 1935 een deel van de taak over naar de Directie Indische Pensioenfondsen, die onder het CIZ viel.⁷ Tegelijk vond een henummering plaats van de afdelingen:

5 In de Staatsalmanak van de jaren 1924-1927 wordt gesproken van 'Vierde en vijfde afdeling', onder één afdelingshoofd. Een besluit inzake de samenvoeging werd niet aangetroffen.

6 De Graaff, Kalm, 134 e.v.

7 De Graaff, Kalm, 123-124.

- 1e t/m 3e afd. conform 1917.
- 4e afd. Binnenlands bestuur; Onderwijs en eredienst; Landbouw, nijverheid, handel, scheepvaart.
- 5e afd. Burgerlijke openbare werken; Gouvernementsbedrijven.
- 6e afd. Militaire zaken (land- en zeemacht).
- 7e afd. Suriname en Curaçao.

Naast deze afdelingen fungeerden het Kabinet, de Algemene Secretarie en de Boekerij.

De belangrijkste wijzigingen in de organisatie in de jaren-1930 deden zich voor op het werkterrein van de 4e afdeling. Bij het economisch beleid kreeg Koloniën in deze jaren steeds meer concurrentie van het (Haagse) departement van Economische Zaken. Eind 1932 werd de 4e afdeling gesplitst in twee bureaus: Economische zaken (EZ) en Bestuurs- en onderwijszaken (BOZ). In 1935 werd een organisatieonderdeel van bureau EZ belast met crisiszaken en handelspolitiek, omgezet in afdeling D (Crisiszaken) van het CIZ, om vervolgens in 1937 te worden opgewaardeerd tot de 8e departementsafdeling Economische zaken.⁸ Als gevolg daarvan werd de nieuwe benaming van de 4e afdeling nu: Welvaartzaken. Onder minister H. Colijn (1933-1937), die tevens de functies van minister-president en (van 1935-1937) minister van Defensie vervulde, nam de invloed van de secretaris-generaal, O.E.W. Six, op de dagelijkse leiding sterk toe.⁹

Het Commissariaat voor Indische Zaken (CIZ), waaraan dus een fors gedeelte van de departementale taak was gedelegeerd, bestond eveneens uit een groot aantal afdelingen.

Zo kende het een aparte afdeling (A) Algemene zaken en Kabinet. Het Technisch Bureau en het Koloniaal Etablissement waren nu als afdelingen E en F in het CIZ geïncorporeerd. Afdeling G, Oorlogsmaterieel, groeide sterk in de jaren-1930. Najaar 1939 kende het CIZ een grotere formatie dan het departement in enge zin: 125 tegen 114 ambtenaren boven de rang van schrijver.¹⁰

Koloniën bleef gedurende de gehele periode tot 1940 in het pand aan het Plein dat het departement in 1861 betrokken had.

2. TAKEN

Het departement van Koloniën ontving vanuit Oost- en West-Indië een voortdurende stroom van informatie over de verrichtingen van de koloniale besturen in die gebieden. De departementen in Nederlands-Indië hadden in Den Haag hun bestuurlijke evenbeeld in afdelingen van het ministerie van Koloniën, waar het beleid werd voorbereid. De uitvoering geschiedde uiteraard in Indië zelf. Zo werd onder invloed van de ethische politiek in de

---

8 . Besch. 25 april 1935 nr. 6 en Besch. 16 oktober 1937 nr. 4 (Dossierarchief Koloniën (1859)1945-1963, inv.nr. 485).

9 De Graaff, Kalm, 176.

10 Cijfers ontleend aan De Graaff, Kalm, 148.

taakomschrijving van afdeling A3 van het departement vanaf 1904 gesproken van 'maatregelen tot opheffing van den oeconomischen toestand der inlandsche bevolking' in Indië, maar het concrete welvaartsbeleid werd verricht door Indische departementen als Onderwijs of Landbouw.¹¹

De specifieke taken in Den Haag richtten zich vooral op een viertal terreinen: de inrichting van het koloniaal bestuur, de koloniale financiën, de defensie en de buitenlandse betrekkingen van de overzeese gebieden en ten slotte de personeels- en materieelvoorziening.

2.1 INRICHTING VAN HET BESTUUR IN DE KOLONIËN

Door de Grondwet van 1848 raakten de Staten-Generaal betrokken bij het koloniale beleid, waarover de regering voortaan jaarlijks een uitgebreid 'Koloniaal Verslag' diende uit te brengen. Artikel 59 van deze Grondwet schreef voor, dat de reglementen op het beleid der regering in de koloniën bij wet moesten worden vastgesteld.

In de Grondwet van 1922 werd het woord 'koloniën' geschrapt: er werd nu gesproken over Nederlands-Indië, Suriname en Curaçao.

NEDERLANDS-INDIË

In Nederlands-Indië werd het opperbestuur vertegenwoordigd door de gouverneur-generaal (GG).

In 1854 kwam het door de Grondwet voorgeschreven regeringsreglement tot stand, dat tot 1926 de betrekkingen tussen het opperbestuur (de Kroon) en de Indische regering heeft bepaald.¹²

De GG werd door de Kroon benoemd, waarbij de wet geen bepalingen kende over de duur van de ambtstermijn; wel was het regel, dat de landvoogd na vijf jaar ontslag vroeg.¹³ De GG werd in zijn bestuur bijgestaan door de Raad van Indië. Deze raad, waarvan de leden eveneens door de Kroon werden benoemd en ontslagen, was sinds 1836 een adviserend orgaan, dat (vanaf 1854) diende in te stemmen met belangrijke bestuursmaatregelen en de totstandkoming van ordonnanties. Het reglement van 1854 schreef ook voor, dat onder de bevelen van de GG de verschillende takken van bestuur beheerd zouden worden door directeuren. Deze stonden aan het hoofd van de Indische departementen (Binnenlands bestuur; Onderwijs en eredienst; Financiën), die in 1867 en later werden ingesteld.

---

11 Besch. 28 november 1904 Litt.K 25 (Dossierarchief Koloniën (1859) 1945-1963, inv.nr. 1119).

12 Wet tot vaststelling van het reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië van 2 september 1854 (Stbl. 129), in werking getreden per 1 mei 1855. Bij geheim KB van 5 juni 1855 werd de instructie voor de gouverneur-generaal vastgesteld.

13 Kleintjes, Staatsinstellingen, 203.

Voorts steunde de GG vooral op de Algemene Secretarie, het administratieve apparaat onder leiding van de algemene secretaris, dat onder meer de correspondentie met het ministerie van Koloniën in Den Haag onderhield. De minister bepaalde weliswaar de hoofdzaken van het beleid, maar vrijwel altijd na raadpleging van de GG, die op zijn beurt adviezen inwon en aldus 'het raderwerk der Indische administratie' activeerde. Het beleid van de GG moest door de minister van Koloniën tegenover de Staten-Generaal worden verdedigd.¹⁴

Ingevolge de Indische Staatsregeling van 1925 werd de regeling van de 'inwendige aangelegenheden' aan Indië overgelaten. Op het departement in Den Haag werden wetten en algemene maatregelen van bestuur opgemaakt; in Indië kon de GG bij de bestuurstaak ordonnanties en regeringsverordeningen uitvaardigen, respectievelijk met en zonder medewerking van de in 1918 ingestelde Volksraad van Nederlands-Indië.¹⁵ Dit laatste college was bedoeld als volksvertegenwoordiging en bestond deels uit gekozen en deels uit benoemde leden, zowel Europeanen als inheems.

Op gewestelijk niveau werd in Indië het bestuur uitgeoefend door residenten, die leiding gaven aan twee bestuurskorpsen, namelijk een Europees bestaande uit assistent-residenten en controleurs, en een inheems met regenten, wedono's (districtshoofden) en desahoofden. Vanaf circa 1900 hielden twee kernthema's de beleidsambtenaren ten departementen in Den Haag en bij de Indische regering jarenlang bezig, namelijk decentralisatie (meer bevoegdheden naar het gewestelijk/lokaal bestuur ter ontlasting van de GG) en 'ontvoogding' (overdracht van bevoegdheden van het Europees naar het inheems binnenlands bestuur).¹⁶

WEST-INDIË

Suriname en de Antillen vielen onder de departementale afdeling West-Indische zaken. Suriname, Curaçao en de overige eilanden kenden afzonderlijke besturen onder leiding van gouverneurs, die rechtstreeks in contact stonden met het departement van Koloniën. In 1865 kwamen de door de Grondwet van 1848 voorgeschreven regeringsreglementen tot stand, die in veel artikelen onderling overeenstemden.¹⁷ Eerder dan Oost-Indië kregen beide gebieden een eigen vertegenwoordigend lichaam, in Suriname Koloniale Staten en in Curaçao Koloniale Raad genoemd. De Staten bestonden deels uit benoemde, deels uit gekozen (sinds 1901 uitsluitend uit gekozen) leden; de Raad kende

---

14 De Graaff, Kalm, 340, 623.

15 C.W.van der Pot, Handboek van het Nederlandse staatsrecht (Zwolle 1950) 658-661. De Graaff, Kalm, 345. Indische Staatsregeling: wet van 23 juni 1925 (Stbl. 234). De instelling van de Volksraad was mogelijk na een wijziging in 1916 van het regeringsreglement van 1854. Omdat de Volksraad in 1925 een medewetgevende taak kreeg toebedeeld, verloor de Raad van Indië deze bevoegdheid en werd dit college een adviserend orgaan.

16 Uitvoerig over deze problematiek: Van den Doel, Stille macht, passim.

17 Wetten van 31 mei 1865 (Stbl. 55 en 56).

alleen door de Koning benoemde leden. Beide colleges hadden een medewetgevende taak. In 1936 werden deze reglementen vervangen door de Surinaamse respectievelijk Curaçaose Staatsregeling.¹⁸

2.2 FINANCIËN EN BEGROTINGEN

Het departement van Koloniën was belast zowel met de opstelling van de eigen departementale begroting als met de begrotingen van het bestuur in de overzeese gebiedsdelen.

Vanaf 1840 moest de minister van Koloniën namens de regering aan de Staten-Generaal jaarlijks staten van ontvangsten en uitgaven van de koloniën overleggen.¹⁹ De Grondwet van 1848 bepaalde in de artikelen 59 en 60, dat het muntwezen in de koloniën en de wijze van beheer en verantwoording van de koloniale geldmiddelen bij wet moesten worden geregeld. Dit resulteerde in de muntwetten voor West-Indië (1853) en Oost-Indië (1854) en in de Indische comptabiliteitswet (1864).²⁰ Omdat de Indische begroting voortaan elk jaar bij wet moest worden vastgesteld, kwamen Indische aangelegenheden veel meer dan vroeger in de Staten-Generaal ter sprake.

Ingevolge de Indische Staatsregeling van 1925 werd de Indische begroting grotendeels in Indië zelf vastgesteld, al was daarna nog wel goedkeuring bij wet nodig. Ondanks deze grotere zelfstandigheid had het departement ook in de jaren-1920 en 1930 nog veel bemoeienis: de algemene financiële politiek ten aanzien van de koloniën; uitgifte en boekhouding van koloniale leningen; zaken betreffende het munt- en bankwezen in de koloniën: het onderhouden van relaties met de Javasche, Surinaamsche en Curaçaosche Bank en andere koloniale banken; zaken betreffende de verkoop van landsproducten, het vervoer en het te gelde maken ervan in Nederland; uitvoering en verantwoording van de begrotingen van Nederlands-Indië, Suriname en Curaçao 'voor zooveel Nederland betreft' en van die van het departement zelf.²¹

2.3 DEFENSIE EN BUITENLANDSE BETREKKINGEN

Het was gebruikelijk, dat de minister van Koloniën betrokken werd bij kwesties die in Azië speelden. Bij het aangaan en onderhouden van economische betrekkingen van Nederlands-Indië met andere landen werkte Koloniën nauw samen met de departementen Buitenlandse Zaken en (in latere jaren) Economische Zaken.

De rol van Koloniën bij de defensie van de koloniën was vrij beperkt en lag voor een belangrijk deel in het stellen van het financiële kader, dat op de Indische begroting beschikbaar was voor defensie. De marine was rijkszaak, waarover

---

18 Wetten van 23 april 1936 (Stbl. 902 en 903).

19 Grondwet van 1840, artikel 59. De staten zijn gepubliceerd in de Bijlagen van de Handelingen Staten-Generaal.

20 Muntwetten van 14 december 1853 (Stbl. 126) voor West-Indië en 1 mei 1854 (Stbl. 75) voor Oost-Indië. Indische Comptabiliteitswet van 23 april 1864 (Stbl. 35).

21 Taakomschrijvingen van de 2e en 3e afdeling. De Graaff, Kalm, 122-125.

een gedeelde verantwoordelijkheid lag bij de ministers van Marine en Koloniën. De eerste bepaalde welk deel van de vloot in bijvoorbeeld Oost-Indië aanwezig was, maar voor de inzet daarvan was de GG als opperbevelhebber van land- en zeemacht aldaar verantwoordelijk. Ook was de commandant zeemacht in Indië als chef van het Indische departement van Marine ondergeschikt aan de GG en via deze aan de minister van Koloniën. Alle niet-administratieve correspondentie van de marine in Indië met Nederland verliep via het departement van Koloniën naar dat van Marine, waar de inhoudelijke expertise zat.²²

Wat de defensie te land betreft beschikte Indië sinds 1830 over een eigen leger, het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL), dat ressorteerde onder de GG die met het departement overleg voerde over zaken betreffende de formatie en de inrichting van het leger in Nederlands-Indië.²³ De werving voor het KNIL was in Nederland tot 1909 een zaak van het departement van Oorlog, dat daarvoor beschikte over het Koloniaal Werfdepot te Harderwijk. Van 1890 tot 1909 fungeerde tevens het Korps Koloniale Reserve te Nijmegen als werf- en opleidingsdepot. Het departement van Koloniën was verantwoordelijk voor de verscheping naar de koloniën en de verificatie van de administratie van het depot. Na de opheffing van het depot te Harderwijk ging de werving over naar Koloniën, namelijk de Koloniale Reserve.²⁴

2.4 PERSONEELS- EN MATERIEELVOORZIENING IN DE KOLONIËN

Naast het koloniale militaire personeel vereiste de burgerlijke dienst in de koloniën een constante instroom van ambtelijk personeel, vooral toen na de eeuwwisseling de overheidstaken in Nederlands-Indië werden uitgebreid. Het departement verzorgde niet zelf de opleiding van de voor de Indische dienst bestemde (hogere) ambtenaren, maar subsidieerde door derden verzorgde opleidingen.²⁵ Koloniën regelde zelf de uitzending, de verloven, de overtochten en de pensioenen van de ambtenaren en hun gezinnen. De afdeling comptabiliteit zorgde daarbij voor de betaalbaarstelling van pensioenen, wachtgelden, verlofsbezoldiging e.d.

Het departement was ook belast met de keuring, aanschaf en verzending van zogenoemde gouvernementsgoederen, bestemd voor het leger en de burgerlijke dienst in de koloniën. Voor deze taak beschikte de minister, behalve over een bepaalde departementsafdeling, over het Koloniaal Magazijn te Amsterdam, vanaf 1874 Koloniaal Etablissement genoemd, en vanaf 1878 over het Technisch Bureau, dat aan het departement was verbonden. Het laatste orgaan was aanvankelijk belast met de aanschaf en keuring van goederen voor

---

22 De Graaff, Kalm, 402 e.v., 451.

23 De legercommandant in Indië werd niet door de gouverneur-generaal maar door de Kroon benoemd. Hoewel het leger in 1836 het predikaat 'Koninklijk' kreeg, werd het tot de jaren-1933 steeds aangeduid als (Oost-)Indisch Leger.

24 Bossenbroek, Volk voor Indië, 16, 274.

25 In de 19de eeuw waren er opleidingen gevestigd in Delft en Leiden. In 1902 werd de Indologenopleiding verbonden aan de Leidse universiteit; vanaf 1925 werd in Utrecht een tweede opleiding gestart, de Indologische faculteit. Zie hierover: C. Fasseur, *De Indologen. Ambtenaren voor de Oost, 1825-1950* (Amsterdam 1993).

de staatsspoorwegen in Indië, maar kreeg na enige tijd een ruimere bevoegdheid ten aanzien van allerlei technisch materiaal, zoals bruggen, machines, telegraaf en telefoonmaterieel. Het Koloniaal Etablissement had een soortgelijke taak ten aanzien van niet-technisch materieel: levensmiddelen, uitrustingsstukken, kantoorbenodigdheden en gereedschap. Na 1927 ressorteerden deze bureaus onder het Commissariaat voor Indische Zaken.

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

1. OPENBAAR VERBAALARCHIEF 1814-1940

Gedurende de periode 1814 tot na 1940 (namelijk 1951) heeft het departement van Koloniën onafgebroken gekozen voor een chronologische ordening van het hoofdarchief. Hoewel er binnen het departement al vroeg sprake was van afdelingen, heeft die organisatie geen invloed gehad op de archiefvorming: er werd steeds één centraal verbaal gevormd en wel volgens het verbaalstelsel-1823. Wel zijn in de gehele periode stukken buiten het verbaal gehouden, om op onderwerp te worden geordend of in aparte series te worden geborgen.

INDICES TOT 1921

De indices, met de bijbehorende hoofdenlijsten en klappers, vormen voor de onderzoeker het belangrijkste instrument om de stukken in het verbaal te kunnen vinden. In de eerste decennia is de opzet van de index nogal eens gewijzigd, totdat in 1843 een model werd ingevoerd dat in grote lijnen tot 1921 is gehandhaafd.

Met ingang van 1843 werd naast de hoofdenlijst nu ook de klapper ingebonden in de indices, terwijl tevens een nieuw model index werd ingevoerd, met een indeling in vier kolommen. In kolom 1 werd nu datum en nummer van het verbaal opgenomen, soms met verwijzingen naar een eerdere behandeling van de betreffende zaak. Kolom 2 werd gebruikt voor gegevens over de afzender van het stuk en diens registratuurkenmerken (als deze kolom blanco is gelaten, is er alleen sprake van een uitgaande stuk en zijn er geen voorstukken). In kolom 3 werd de korte inhoud vermeld, alsmede de genomen beschikking. In de meest rechtse kolom (4) staan soms verwijzingen naar latere stukken.

Vanaf 1843 werden de nu halfjaarlijkse indices doorlopend genummerd. Voor elke rubriek van de index reserveerde men een aantal vaste paginanummers, zodat men een bepaalde rubriek steeds op een vaste plaats in de index kon terugvinden. Wanneer men onverhoopt te weinig pagina's voor een rubriek had gereserveerd, loste men dit op door vanaf de laatste pagina een subnummering aan te brengen (30a, 30b etc.).

De indices over de jaren 1850-1921 (in omvang uitgedijd tot twee banden per halfjaar) zijn op microfiche raadpleegbaar op de studiezaal van het Nationaal Archief.

HOOFDENLIJSTEN TOT 1921

De hoofdenlijsten zijn steeds voor in de indices opgenomen. Ze beslaan steeds een periode van een half jaar. Vanaf 1843 ging men over op een vaste volgorde voor de rubrieken, die niet meer alfabetisch is: ministerie van Koloniën (folio 1 e.v.), betrekkingen met vreemde mogendheden (folio 33 e.v.), regering der koloniën (folio 41 e.v.) etc. De gekozen benamingen geven de invalshoek van de toenmalige administratie weer, die vaak verschilt van die van de latere onderzoeker.

KLAPPERS TOT 1921

De klappers op de indices zijn vanaf 1843 steeds opgenomen voorin het eerste indexdeel van elk halfjaar. Sinds 1843 zijn de indices doorlopend gepagineerd en verwijzen de klappers naar dit paginanummer.

AGENDA'S

De agenda's zijn als hulpmiddel bij onderzoek in het archief van secundair belang. Vanaf 1843 beslaan de agenda's (net als de indices) steeds een periode van een half jaar. Vanaf 1901 zijn er twee series: op de ingekomen respectievelijk de uitgegane stukken.

Vrijwel vanaf het begin zijn ook door afdelingen van het departement aparte series agenda's, indices en klappers aangehouden, over kortere of langere periodes. Het meest informatief zijn de zogenaamde 'Aanteekeningregisters' van bureau A, later afdeling A. Oost-Indische Zaken, die de periode circa 1830-1945 beslaan.²⁶

TOEGANGEN 1921-1940

Tussen 1921 en 1940 werd geen centrale index meer bijgehouden. Voor onderzoek in het (ongedeelde) verbaal is men derhalve aangewezen op door de afdelingen bijgehouden indices, die een wisselende kwaliteit vertonen. Al deze toegangen zijn beschreven in een inventaris (2.10.36.01), die in een zeer nuttige bijlage een alfabetische lijst geeft van alle indexrubrieken, met vermelding van de jaren waarin deze rubrieken voorkomen in de desbetreffende afdelingsindex.

VERBAAL

Na 1842 kwam het gebruik in zwang de datum/nummercombinatie aan te vullen met de letteraanduiding van de behandelende afdeling, bijvoorbeeld: 11 augustus 1908 (afdeling) A1 nr. 12.²⁷

26 De latere gouverneur-generaal B.C. de Jonge, van 1901-1910 werkzaam op het ministerie van Koloniën, noteerde in zijn Herinneringen (uitgegeven door S.L. van der Wal, Utrecht 1968, blz.6), dat het gehele werk op Koloniën afhing van het 'register' van Du Tour (A.L.C. du Tour) van de toenmalige afdeling A.

27 Dit gebruik eindigde begin 1917, toen de afdelingen niet meer met een letter, maar met een nummer werden aangeduid.

Op de ingekomen stukken werd behalve datum en nummer van het verbaal (in zwarte inkt) ook datum en nummer van inschrijving in de agenda genoteerd, vooraf gegaan door de aanduiding exh. De ingekomen stukken waarop geen besluit volgde liggen in de dagbundel bovenop.²⁸ Men dient erop bedacht te zijn, dat de datum/nummercombinatie van deze exhibita dezelfde kan zijn als in het daarna volgende verbaal. Wel is het zo, dat bij de registratie van deze exhibita de maand werd aangeduid met een cijfer en dat maand en dag zijn omgekeerd: exh. 12/5 1850 nr. 10 moet dus gelezen worden als 5 december 1850. Dit week af van de aanduiding van het verbaal: 5 december 1850 nr. 10. Deze nogal gecompliceerde werkwijze werd aangehouden tot circa 1910. Na dit jaar werden exhibita, waarop geen besluiten werden genomen, voorzien van een normale dag/maandaanduiding en werden ze geleidelijk aan vaker geborgen bij een minuut, die slechts vermeldde, dat het exhibitum 'werde geborgen in dit verbaal'.

2. GEHEIM- EN KABINETSARCHIEF 1814-1940

Het geheim verbaal 1814-1868 en het kabinetsverbaal 1835-1940 (gezamenlijke omvang circa 175 meter), zijn beschreven in een viertal inventarissen. Voor de periodes 1814-1849 en 1850-1900 zijn dat dezelfde inventarissen als hiervoor bij het openbaar verbaal vermeld (2.10.01 en 2.10.02). Voor de jaren 1901-1940 zijn er aparte inventarissen voor het verbaal (2.10.36.51) en voor de toegangen daarop (2.10.36.50).

Bij het geheim verbaal kregen het ingekomen stuk en de bijbehorende minuut hetzelfde nummer; men hanteerde daarbij een per jaar doorlopende nummering (het openbaar verbaal kende een nummering per dag). Soms zijn lagere nummers over dezelfde kwestie bij een hoger nummer gevoegd (in de agenda is dan bij die lagere nummers een verwijzing gemaakt).

Bij het kabinetsarchief hanteerde men een per jaar doorlopende letter/nummercombinatie. Bij deze laatste methode begon men begin januari met de letter A, om na de letter Z te vervolgen met A1 tot Z1, A2 tot Z2 etc. Het bij een minuut horende ingekomen stuk kreeg hetzelfde kenmerk, voorafgegaan door Exh., in latere jaren wijkt dit kenmerk echter af.²⁹

Vanaf 1870 zijn de klappers opgenomen voor in de agenda's; aanvankelijk werd verwezen naar het folionummer van de agenda, later naar het agendanummer. Via de kolom in de agenda, waarin de beschikking dan wel het uitgaande stuk werd vermeld, werd dan verwezen naar de berging van de stukken in het verbaal.³⁰ Opmerkelijk is, dat veel stukken in de geheime agenda werden geagendeerd, maar toch opgelegd in het openbaar verbaal.

De geheime agenda's vanaf 1900 zijn op microfiche beschikbaar.

---

28 Deze praktijk ontstond geleidelijk circa 1840.

29 Men zij erop bedacht, dat bij het openbaar verbaal vanaf 1842 ook letters werden gebruikt, maar dan voor de behandelende afdeling, bijvoorbeeld 1 februari 1900 (afd.)B nr. 1 (openbaar verbaal) naast 1 februari 1900 Litt.B 1 (kabinetsverbaal).

30 De delen hebben het opschrift 'geheime en kabinetsagenda en index'.

3. BUITEN VERBAAL GEHOUDEN STUKKEN 1900-1940

OOST-INDISCHE BESLUITEN. GOUVERNEMENTSJOURNALEN WEST-INDIË

Op grond van zijn instructie moest de gouverneur-generaal het departement in Den Haag in kennis stellen van alle door hem genomen besluiten. Een omvangrijk gedeelte van de uit Oost-Indië overgekomen stukken vormen de Oost-Indische besluitenregisters (omvang ruim 300 meter). Hierin werden afschriften, vanaf 1869 extracten, opgenomen van alle besluiten van de GG.³¹ De serie eindigt in 1932: na dit jaar zijn geen registers meer naar Nederland verzonden.³²

Vergelijkbare registers van (extract-) besluiten van autoriteiten in West-Indië kregen de benaming Gouvernementsjournalen (omvang 82 meter).

MAILRAPPORTEN

Na de invoering van de ministeriële verantwoordelijkheid in 1848 kreeg het departement behoefte aan meer en vooral snellere informatie uit de koloniën. Vanaf 1869 moest de gouverneur-generaal voortaan Den Haag zo spoedig mogelijk informeren over alle belangrijke gebeurtenissen, handelingen, voorstellen e.d.³³ Het jaar 1869 is niet toevallig ook het jaar waarin het Suezkanaal werd geopend. Het informeren van Den Haag gebeurde in de vorm van een mailrapport, in feite een lijst van inhoudelijk kort en bondig omschreven en per jaar doorlopend genummerde berichten, veelal voorzien van bijlagen. Als bijlagen werden onder meer in afschrift meegezonden: adviezen van de Raad van Indië, rapporten van de commandanten van leger en marine, rapporten van residenten, verslagen van reizen en onderzoekingen, processtukken, overzichten en staten van financiële en economische aard. Vooral na 1890 werden deze bijlagen ook wel geborgen in het verbaal: op de lijst werd dan bij het betreffende bericht in een marginale aantekening naar het verbaal verwezen.

De mailrapporten, aanwezig over de jaren 1869-1950, werden in een aparte serie bijeen gehouden. Over de periode 1869-1900 (omvang 24 meter) zijn ze beschreven in de inventaris van het hoofdarchief 1850-1900 (2.10.02); voor de periode 1901-1950 (omvang circa 80 meter) in vier toegangen, waarvan er twee de openbare en geheime rapporten zelf betreffen (2.10.36.02 en 2.10.36.06) en twee de mailrapportlijsten (2.10.36.03 en 2.10.36.07). De serie geheime mailrapporten vangt eerst aan in 1914, eveneens met een per jaar

---

31 In 1869 werd bepaald: 'de registers der besluiten, voor den Minister bestemd, bevatten voortaan extracten in stede van afschriften' (Geschiedkundige Nota over de Algemeene Secretarie Batavia 1816-1894 (Batavia z.j.), Bijlage V).

32 Het Arsip Nasional te Djakarta beschikt wel over Oost-Indische besluitenregisters vanaf 1933.

33 . Wijziging van de artikelen 5 en 6 van de instructie voor de GG bij KB van 28 mei 1869 nr. 41. Zie ook: A.M. Tempelaars en H.B.N.B. Adam, 'Een ingang op de Indische mailrapporten', in: Nederlands Archievenblad, 82 (1978) 153-160.

doorlopend nummer, maar gevolgd door de letter 'x'. Bij deze laatste serie zijn ook opgelegd overzichten van de inlandse pers en politiek-politionele verslagen van de procureur-generaal bij het Hooggerechtshof.

MEMORIES VAN OVERGAVE

De verzameling Memories van overgave 1852-1962 (omvang 18,5 meter; toegang 2.10.39) betreft rapporten, opgesteld door regionale bestuursambtenaren in Nederlands-Indië over de situatie in hun district en bedoeld om de opvolger te informeren. De memories dienden een breed terrein te bestrijken: aardrijkskundige beschrijving, bevolking, bestuur, politieke toestand, agrarische productie, etc. De verplichting tot het opstellen van deze memories werd in 1849 voor het eerst afgekondigd. Aan de Algemene Secretarie te Batavia diende een afschrift te worden gezonden. Pas vanaf 1869 werden afschriften ook naar Den Haag gezonden, vaak als bijlagen van de mailrapporten. Op het departement werden de memories gescheiden van de mailrapporten en in een aparte serie geborgen.

Vanaf 1929 werden vanuit Indië ook afschriften van memories verzonden naar het toenmalige Tropeninstituut (thans Koninklijk Instituut voor de Tropen, KIT).

³⁴ De collectie in het Nationaal Archief bevat in feite twee series memories: a) ter informatie ingekomen bij het ministerie van Koloniën, vooral afkomstig van hogere gezagsdragers (gouverneurs, residenten) en b) afkomstig van het KIT, vooral opgesteld door lagere bestuursambtenaren (assistent-residenten, controleurs). Memories van een bepaald district zijn in de inventaris snel te traceren met hulp van klappers op plaatsnamen en auteursnamen. De memories zijn op microfiche in de studiezaal te raadplegen.

POLITIEKE RAPPORTAGE

Eveneens van belang voor onderzoek naar toestanden op lokaal niveau zijn de zogenaamde Korte Verslagen: politieke verslagen en berichten uit de Buitengewesten, over de jaren 1898-1940 (omvang 9,6 meter). Deze rapporten moesten vanaf 1853 periodiek worden ingezonden. ³⁵ Vóór 1898 werden de rapporten alleen vermeld in de mailrapporten, vanaf 1884 werden ze steeds vaker als bijlage in afschrift meegezonden. Eerst vanaf 1898 werden ze op het departement systematisch uit de mailrapporten verwijderd en, na te zijn gebruikt voor de samenstelling van het Koloniaal Verslag, jaarlijks opgelegd in het verbaal. In de inventarissen (2.10.52 en 2.10.52.01) zijn de verslagen per regio geordend. Ook dit bestand is op microfiche in de studiezaal raadpleegbaar.

PERSONEELADMINISTRATIE

Behalve de registratie betreffende het personeel van het departement zelf, werd ook een administratie bijgehouden van burgerlijk en militair personeel in de koloniën.

---

³⁴ Gegevens ontleend aan de inleiding van de getypte inventaris (2.10.39).

³⁵ Voorgescreven ingevolge Staatsblad Nederlandsch-Indië, 1853 nr. 55.

De stamboeken met dienststaten van burgerlijke ambtenaren in Oost-Indië over de periode 1814-1936 (omvang 5,5 meter, toegang 2.10.36.22) geven uitvoerige informatie over het carrièreverloop, met verwijzingen naar besluiten van minister, de gouverneur-generaal e.a. Ze zijn te raadplegen op microfiche en toegankelijk via een centrale klapper (2.10.06 t/m 2.10.08 voor Oost-Indië, 2.10.09 voor West-Indië). Als vervolg op deze stamboeken werden van sinds 1912 in dienst gekomen ambtenaren stamkaarten bijgehouden, die alfabetisch zijn geordend; een tweede serie werd vanaf 1927 door het Commissariaat voor Indische Zaken (CIZ) gevormd (omvang 14 meter, toegang 2.10.36.21).

Voorts zijn er personeelsdossiers 1926-1959 (omvang 3,5 meter, toegang 2.10.36.10) en Indische pensioenregisters over de jaren 1815-1940 (omvang 1,7 meter, toegang 2.10.09). Voor pensioenstaten zie bij Militairen.

De schriftelijke neerslag van de registratie van militairen voor het leger in Oost- en West-Indië (omvang 50 meter) is beschreven in een getypte inventaris (2.10.50, aangevuld in 2.10.50.01 en 2.10.50.02), die helaas geen inleiding bevat. Dit gemis wordt echter ruimschoots gecompenseerd door een in 1996 verschenen onderzoeksgids 'Soldaten overzee'.³⁶ De omvangrijkste serie bestaat uit de zogenaamde Suppletiefolio's van onder-officieren en minderen. Dit zijn door het Koloniaal Werfdepot (tot 1909) en de Koloniale Reserve (vanaf 1909) ingezonden stamboekafschriften, die op het departement van aanvullende gegevens werden voorzien. Van in de koloniën aangenomen militairen zijn er aparte series stamboeken: het Oost-Indisch en het West-Indisch Boek.³⁷ Ook de officieren werden in eigen stamboeken geregistreerd.

Al deze registraties geven persoonlijke informatie over de militair: namen ouders, geboorteplaats en -datum, signalement, militaire loopbaan tot het moment van vertrek naar Oost- of West-Indië, beëindiging dienstverband en eventuele pensionering. De stamboeken van officieren bevatten soortgelijke gegevens. De collectie Betaalstaten van Pensioenen (omvang 22,5 meter, toegang 2.10.31) betreft zowel militairen als (hogere) ambtenaren. De staten beslaan de periode 1868-1925 en vermelden onder meer de woonadressen en soms de overlijdensdatum van de gepensioneerden.

---

36 Jan H. Kompagnie (red.), Soldaten overzee. Aanwijzingen voor het doen van onderzoek naar Onderofficieren en Minderen bij het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL) en bij het leger in West-Indië (1815-1949) (Den Haag, Algemeen Rijksarchief en Centraal Bureau voor Genealogie, 1996). Ook is een beknopter Informatieblad beschikbaar op de studiezaal van het NA en via internet: 'Op zoek naar militairen bij het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL) en bij het Leger in West-Indië over de periode 1815-1949'.

37 Niet te verwarren met de zogenaamde 'Linnen Banden', een collectie stamboeken van onderofficieren en minderen van het KNIL, 1832-1898 (omvang circa 10 meter), aangelegd en bijgehouden in Indië en later naar Nederland overgebracht.

OVERIGE STUKKEN

Buiten verbaal gehouden stukken uit de periode circa 1900-1940 werden ondergebracht in een serie A-dossiers (omvang 21 meter). Deze stukken betroffen in grote lijnen: bestuurlijke regelingen, internationale overeenkomsten, zaken van juridische aard.

Onder verschillende benamingen (Statistiek en bibliotheek, Statistisch bureau, Oost-Indisch verslag) kende het departement lange tijd een afdeling documentatie, die ook schriftelijke neerslag heeft nagelaten. In toegang (2.10.36.23) is een serie van 14 delen 'Zakelijke aantekeningen' beschreven, circa 1815-1933, gerubriceerde meerjarige registers met informatie over koloniale bestuurszaken, soms met verwijzingen naar het verbaalarchief van Koloniën of besluiten van de gouverneur-generaal, maar vaak ook naar artikelen in tijdschriften. In elk deel is een klapper en (achterin) een rubriekenlijst opgenomen.³⁸

De afdeling documentatie hield ook registers op Indische kranten bij, die vergelijkbaar zijn met de bovengenoemde registers, maar nu verwijzen naar in Nederlands-Indië verschijnende kranten. De inventaris (2.10.36.111) geeft een overzicht, waar in Nederland deze Indische kranten zijn te raadplegen.³⁹ Soortgelijke registers werden bijgehouden ten aanzien van artikelen over de koloniën in kranten die in Nederland verschenen (toegang 2.10.36.112). Alle registers (omvang circa 4 meter) zijn op de studiezaal op microfiche te raadplegen.

Dit archief 'Koloniën, supplement, 1826-1952' (omvang 3,5 meter, toegang 2.10.03) bevat in het gedeelte Nederlands-Indië voor 1942 eveneens veel documentatie, onder meer een serie afschriften van overeenkomsten en verdragen met inlandse vorsten (1664-1914) naast rapporten, overzichten e.d.

4. COMMISSARIAAT VOOR INDISCHE ZAKEN 1927-1940

Het CIZ, dat in de loop van 1927 alle departementstaken inzake de uitzending naar Indië (en om praktische redenen ook naar de West) van mensen en materieel had overgenomen, was verdeeld in een aantal afdelingen, maar vormde niettemin één centraal archief, dat na 1940 nog doorloopt (tot en met het jaar 1949).

---

38 Het register 'Zakelijke aantekeningen' dient niet te worden verward met het 'Aantekenregister', dat fungeerde als index van afdeling A, respectievelijk de 1e afdeling.

39 Een recenter overzicht van de vindplaatsen, met uitvoerige informatie over de afzonderlijke bladen, in: G. Termorshuizen, Journalisten en heethoofden. Een geschiedenis van de Indisch-Nederlandse dagbladers 1744-1905 (Leiden 2001). Het deel over 1905-1942 is in voorbereiding.

5. KAARTEN EN TEKENINGEN

Van het omvangrijke kaartenbestand van het ministerie van Koloniën over de jaren 1814-1963 is in 1993 een gedrukte inventaris (4.MIKO) verschenen.⁴⁰ Vele kaarten, in Nederlands-Indië door de Genie, later de Topografische Inrichting vervaardigd, werden ambtshalve toegezonden aan het departement in Den Haag. Het ministerie verzamelde actief en kocht ook (veelal) gedrukte kaarten aan. De collectie, bestaande uit 8071 losse bladen naast 129 portefeuilles, beperkt zich dan ook niet tot de Nederlandse koloniën, maar bevat ook veel kaarten van overzeese bezittingen van andere koloniale mogendheden, met name Engeland en Frankrijk. Alle beschreven kaarten zijn op microfiche raadpleegbaar. Ook in het verbaalarchief werden kaarten opgelegd: deze zijn als regel daar ook achter gebleven en niet in de inventaris opgenomen.

De inventaris van toegang 4.MIKO bevat een uitvoerige inleiding over het kaartbeheer bij het departement en de kaartproductie in Nederlands-Indië. Achterin is een register op namen van personen en instellingen opgenomen, echter niet van plaatsnamen. De onderzoeker moet nu afgaan op de geografische indeling in de inhoudsopgave, die weliswaar een logische opzet vertoont, maar vrij globaal is gehouden. Per regio is er een vaste onderverdeling: 1. thematische en topografische kaarten 2. plattegronden en tekeningen (waarmee kaarten/tekeningen van objecten zijn bedoeld) en 3. hydrografische kaarten. Bij sommige (archief)kaarten zijn er verwijzingen naar het verbaal.

6. COMPLEMENTAIRE ARCHIEVEN

De archieven van de ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie (Marine) en Economische Zaken zijn van belang bij kwesties die een interdepartementale aanpak vereisten. Dat geldt zeker ook voor de collecties kaarten en tekeningen van Marine (o.a. de Hydrografische Dienst) en van Oorlog/Defensie (Topografische Dienst).

De archivalia opgenomen in deze toegang (2.10.03) zijn circa 1963 overgenomen van het ministerie van Binnenlandse Zaken.

De stukken daterend van vóór 1900 vormen een aanvulling op het reeds vroeger aan het Algemeen Rijksarchief overgedragen archief van het departement van Koloniën (1815-1900), met name op het in 1915 overgedragen z.g. "Statistiek Archief, afkomstig van het bureau G van het voormalig departement van Koloniën. Dit statistiek archief is echter geliquideerd bij de inventarisatie van het archief Koloniën 1815-1849 (zie de inleiding op de inventaris Koloniën 1815-1849, door W.A. Fasel, blz. 5).

---

40 G.L. Balk en F.E.Ch. Hoste, Inventaris van de kaarten en tekeningen van het Ministerie van Koloniën (1702) 1814-1963 ('s-Gravenhage, Algemeen Rijksarchief, 1993).

De herkomst van de stukken van na 1900, voornamelijk de periode 1924-1949 bestrijkend, is onzeker. Het betreft hier vrijwel uitsluitend documentatiemateriaal uit de Indonesische pers, verzameld door de RVD en door militaire inlichtingendiensten in Nederlands Indië.

In de periode 1970 tot 1976 zijn nog enkele stukken aan dit bestand toegevoegd [zie inv.nrs. 146-154] F.J. Otten
1970

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

Het archiefblok bevat archiefstukken onder verschillende rechtstitels verworven.

Inhoud en structuur van het archief

ORDENING VAN HET ARCHIEF

Het openbaar verbaalarchief (omvang totaal circa 1740 meter) is, verdeeld over de periodes 1814-1849, 1850-1900 en 1901-1953, beschreven in een viertal toegangen. In de inventarissen over de twee eerste periodes (respectievelijk 2.10.01 en 2.10.02) zijn zowel het verbaal als de eigentijdse toegangen daarop (indices, klappers e.d.) opgenomen. Voor de periode na 1900 zijn er twee inventarissen: één voor het verbaal (2.10.36.04) en één voor de toegangen (2.10.36.11). Een belangrijke cesuur is hier 1 juli 1921: met ingang van deze datum werd namelijk de centrale index afgeschaft, om te worden vervangen door indices per afdeling. Daarom is het voor de onderzoeker van belang hoe de taken vanaf 1921 over die afdelingen waren verdeeld. ⁴¹

TOEGANGEN OP HET VERBAALARCHIEF

PERIODE TOT 1921

INDICES

De indices, met de bijbehorende hoofdenlijsten en klappers, vormen voor de onderzoeker het belangrijkste instrument om de stukken in het verbaal te kunnen vinden. De indices over de jaren 1850-1921 zijn op microfiche raadpleegbaar op de studiezaal van het Nationaal archief.

HOOFDENLIJSTEN

Hoewel er elk jaar vele tientallen rubrieken werden aangehouden, zijn sommige rubrieken erg uitgebreid, zodat men beter eerst de klapper op de index kan raadplegen. In de inventaris van de toegangen op het (openbaar) verbaalarchief vanaf 1900 is in een bijlage een alfabetische lijst van de indexrubrieken opgenomen, met vermelding van de jaren waarin deze rubrieken in de index voorkomen.

KLAPPERS

Vanaf 1843 zijn de indices doorlopend gepagineerd en verwijzen de klappers naar dit paginanummer.

PERIODE 1921-1940

Index 1e afdeling: al door de voorganger, afdeling A geheten, werd een eigen index bijgehouden onder de naam 'Aantekeningregister' (afgekort A.R. of R.) en voorzien van klappers en soms van hoofdenlijsten, die zijn bijgebonden. In de

---

41 Schrijven van secretaris-generaal E. Moresco dd. 13 april 1921 aan de afdelingshoofden (Dossierarchief Koloniën 1945-1963, inv.nr. 1120). De algemene agenda bleef wel gehandhaafd.

kolom 'data' werden vermeld de herkomst en datering van het ingekomen stuk en daaronder het verbaal waarin het is opgelegd; in de middelste kolom volgde de korte inhoud en in de rechter kolom verwijzingen naar eerdere of latere behandeling van de zaak. Tot 1917 was het takenpakket van de afdeling erg ruim (nadien beperkt tot justitiële en volkenrechtelijke zaken en de Indische weeskamers) en registreerde men in de index onder meer alle mailrapporten, dus ook die van de andere afdelingen; na 1917 een bepaald deel van deze rapporten.

Index 2e en 3e afdeling: de indices van deze afdelingen, die zich beide bezig hielden met geldwezen, begrotingen en comptabiliteit, zijn gecombineerd. Ze vangen aan in 1921 en bestaan uit losse kaartbladen, ingericht volgens een decimaal code-systeem (in inventarisnummer 477). Met behulp van deze code kan worden gezocht naar een relevant kaartblad, dat men zou kunnen vergelijken met een bladzijde uit een index en waarop wordt verwezen naar data en nummers van beschikkingen of verbalen.

Index 4e afdeling: ook deze afdeling had een breed takenpakket (binnenlands bestuur, landbouw, nijverheid, handel en scheepvaart; vanaf 1925 uitgebreid met de taken van de 5e afdeling: onderwijs, eredienst en volksgezondheid). Ook hier bestaat de index uit een kaartsysteem, waarin tevens de indices van de 5e afdeling 1921-1925 zijn opgenomen. Voor de periode 1921-1929 zijn de kaarten geborgen in alfabetische volgorde, daarna volgens een bepaald registratuurschema. De kaarten zijn in fotokopie raadpleegbaar op de studiezaal.

Index 5e (tot 1927 6e) afdeling: de indices bestaan uit een 'Algemeen Register' over 1906-1950 en afzonderlijke indices (de meeste vanaf circa 1908) voor afzonderlijke taakgebieden zoals: burgerlijke openbare werken, mijnwezen, spoor- en tramwegen, PTT, luchtvaart. Vaak zijn de klappers op de indices meegebonden.

Index 6e (tot 1927 7e) afdeling: tot 1924 werden indices aangelegd, die begin 1924 werden vervangen door gerubriceerde agenda's. Ook van de tot 1927 fungerende 8e afdeling (militair personeel) zijn er indices beschikbaar.

Index 7e (tot 1927 10e) afdeling: deze afdeling, belast met West-Indische zaken, hield afzonderlijke kaartsystemen bij voor Suriname en voor Curaçao. Beide kaartsystemen zijn geordend volgens een code, waarop een klapper beschikbaar is.

De indices van de Algemene Secretarie en van andere in 1917 opgerichte afdelingen zijn niet opgenomen in de inventaris.⁴²

De afdelingen hielden vaak ook aparte series agenda's bij, die hier verder onbesproken kunnen blijven. De centrale agenda bleef overigens ook na 1921 gehandhaafd.

---

42 Onduidelijk is, of deze indices verloren zijn gegaan dan wel niet aangehouden.

GEHEIM- EN KABINETSARCHIEF 1814-1940

Het geheim verbaal 1814-1868 en het kabinetverbaal 1835-1940 (gezamenlijke omvang circa 175 meter), zijn beschreven in een viertal inventarissen. Voor de periodes 1814-1849 en 1850-1900 zijn dat dezelfde inventarissen als hiervoor bij het openbaar verbaal vermeld (2.10.01 en 2.10.02). Voor de jaren 1901-1940 zijn er aparte inventarissen voor het verbaal (2.10.36.51) en voor de toegangen daarop (2.10.36.50).

BUITEN VERBAAL GEHOUDEN STUKKEN***OOSTINDISCHE BESLUITEN***

De Oost-Indische besluiten zijn beschreven in twee inventarissen, namelijk die waarin ook de verbaalarchieven over 1814-1849 en 1850-1900 zijn beschreven (2.10.01 en 2.10.02), met dien verstande dat de besluiten over de periode 1901-1932 zijn opgenomen in de inventaris van het archief 1850-1900. De registers zelf zijn toegankelijk middels een aparte serie indices, die voor in elk deel een alfabetische hoofdenlijst bevatten en (tussen de hoofden of rubrieken in) per letter een klapper op persoonsnamen. Na 1924 zijn geen indices beschikbaar.

GOVERNEMENTSJOURNALEN WEST-INDIË

Ze zijn beschreven in drie inventarissen: over de periodes 1814-1849 en 1850-1900 in de twee inventarissen van het hoofdarchief (2.10.01 en 2.10.02) en voor de periode 1901-1951 in een aparte toegang (2.10.36.24). Het betreft hier besluiten van gezaghebbers in verschillende gebieden: Suriname, Curaçao en (tot 1872) de Kust van Guinee. Indices ontbreken: wel is voorin elke band een uitvoerige inhoudsopgave opgenomen.

MAILRAPPORTEN

De mailrapporten werden geregistreerd in de indices van afdeling A (Oost-Indische zaken), tot 1917 ook de rapporten die voor andere afdelingen waren bestemd; na dat jaar werden door andere afdelingen mailrapporten betreffende hun specifieke werkterrein geïndiceerd. Bovendien zijn door medewerkers van het Nationaal Archief jaarlijkse indices vervaardigd voor de jaren 1869-1899, 1902, 1921-1928. Deze gedetailleerde indices (2.10.10) zijn rubriekmatig ingedeeld en bevatten tevens klappers op persoons- en plaatsnamen. Alle mailrapporten vanaf 1869, de mailrapportlijsten en indices zijn in de studiezaal op microfiche raadpleegbaar.

OVERIGE STUKKEN

In 1997 werd het dossierarchief van Koloniën uit de jaren 1950-1963 door de CAS opnieuw bewerkt: in de nieuwe inventaris (2.10.54) werden ook de A-dossiers (van voor 1940) opgenomen, niet als apart gedeelte, maar verspreid tussen de andere dossiers. Deze dossiers waren geordend volgens een

---

decimale archiefcode, die in 1951 door het departement was ingevoerd bij de overgang naar het dossierstelsel. Een uitgebreide index op de beschrijvingen in de inventaris maakt het mogelijk te zoeken op onderwerpen, plaatsnamen en (in mindere mate) op persoonsnamen. Ook is opgenomen een concordantie tussen het oorspronkelijke dossiernummer (van de A-serie, maar ook van andere series) en de rubriek van de code en het inventarisnummer.⁴³

COMMISSARIAAT VOOR INDISCHE ZAKEN 1927-1940

In verband met het routinematige karakter van de taak is van het archief van de CIZ na een recente bewerking slechts een gering percentage over gebleven (18 meter). Bescheiden van vóór 1940 zijn opgenomen in het 'openbaar verbaal' en het 'geheim verbaal', die in afdeling A van de inventaris (2.10.49) op stukniveau (verbaalnummer) zijn beschreven. In afdeling B is een gerubriceerde lijst van deze verballen opgenomen, met rubrieken als 'organisatie', 'personeel' en met een aparte rubriek 'West-Indië'.

---

43 Inventarisnummer 285 bevat een in de jaren 1951-1963 aangelegde toegang op de A-dossiers in de vorm van een kaartstelsel, dat verwijst naar het classificatienummer van de archiefcode.

Verwant materiaal

BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN

Inventarisnummers van dit archief zijn niet in kopievorm beschikbaar

Onder de stukken bevinden zich kaarten en tekeningen. Een aantal kaarten uit de periode na 1921 zijn in fotokopie raadpleegbaar op de studiezaal. De meeste registers zijn in de studiezaal op microfiche te raadplegen.

AFGESCHIEDEN ARCHIEFMATERIAAL

NAAR ANDER ARCHIEF

Inventarisnummer 63 is overgebracht naar het kaartenarchief van het Ministerie van Koloniën, archiefinventaris 4.MIKO, inv.nr. 6590.

De inventarisnummers 64-65 en 70-72 zijn overgebracht naar het archief van de Algemene Secretarie van de Nederlands-Indische Regering, (1922) 1944-1950: archiefinventaris 2.10.14, inv.nrs. 5182-5186. Een gedeelte van inv.nr. 70 is overgebracht naar het Arsip Nasional te Jakarta.

ARSIP NASIONAL, JAKARTA

Vanuit de koloniën werd veel informatie naar Nederland gezonden. Toch berust daar nog veel aanvullend materiaal. In dit verband moet met name worden genoemd het zeer omvangrijke archief (5.600 meter) van de Algemeene Secretarie te Batavia, thans berustend in het Arsip Nasional te Jakarta. Voor veel stukken was niet Den Haag, maar het archief van de Algemene Secretarie het eindstation.⁴⁴ Ook van de Indische departement is in het Arsip Nasional veel bewaard gebleven. Van het eveneens in het Arsip Nasional berustende archief van de Directie van Kultures (circa 1816-1900) bezit het Nationaal Archief microfilms.

VERWANTE ARCHIEVEN

OVERHEIDSARCHIEVEN

2.05.03: Ministerie van buitenlandse Zaken, A-dossiers, 1815-1940.

2.10.01: Ministerie van Koloniën, 1814-1849.

2.10.02: Ministerie van Koloniën, 1850-1900 (1932).

2.10.05.01: Klapper op inventarisnummers 70-75 van toegang 2.10.50 (officieren van de landmacht dienstdoend in Oost-Indië, 1815-1835).

---

⁴⁴ Op de studiezaal van het NA is te raadplegen: R. Kramer en A.M. Tempelaars, Handleiding voor historisch onderzoek in het archief van de Algemene Secretarie en voorgangers (Jakarta, Arsip Nasional, 1990), met als bijlage een (globale) inventaris van het archief van de Algemeene Secretarie 1814-1942.

2.10.05.02: Klapper op inventarisnummer 45 van toegang 2.10.50 (officieren van de landmacht dienstdoend in Oost-Indië, 1815-1829).

2.10.05.03: Klapper op inventarisnummers 3091-3096 van toegang 2.10.01 (ambtenaren Oost-Indië, 1815-ca. 1836).

2.10.05.04: Klapper op inventarisnummer 3599 van toegang 2.10.01 (ambtenaren in Suriname, 1820-1827).

2.10.05.05: Klapper op inventarisnummer 3925 van toegang 2.10.01 (ambtenaren van St. Maarten, 1815-1819).

2.10.06: Klapper op de Stamboeken van Burgerlijke ambtenaren in Nederlands-Indië en de Gouvernements Marine. Deel I: A-G.

2.10.07: Klapper op de Stamboeken van Burgerlijke ambtenaren in Nederlands-Indië en de Gouvernements Marine. Deel II: H-O.

2.10.08: Klapper op de Stamboeken van Burgerlijke ambtenaren in Nederlands-Indië en de Gouvernements Marine. Deel III: P-Z.

2.10.09: Register Indische Pensioenen (inventaris en klapper).

2.10.10: Ministerie van Koloniën, Index op de Mailrapporten, 1869-1899

2.10.31: Betaalstaten van het Ministerie van koloniën 1868-1925.

2.10.36.02: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Openbare Mailrapporten 1901-1952.

2.10.36.03: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Mailrapportlijsten openbaar.

2.10.36.04: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Openbaar verbaal.

2.10.36.06: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Mailrapporten geheim.

2.10.36.07: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Mailrapportlijsten geheim.

2.10.36.10: Ministerie van Koloniën, 1900-1963; Personeelsdossiers, 1926-1959

2.10.36.11: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Toegangen archief Ministerie van Koloniën.

2.10.36.21: Collectie Stamkaarten Oost-Indische Ambtenaren, ca. 1912-1952.

2.10.36.22: Stamboeken Burgerlijke ambtenaren, 1836-1936.

2.10.36.23: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Register zakelijke aantekeningen.

2.10.36.24: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Gouvernementsjournalen Suriname en Curaçao.

2.10.36.50: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Toegangen archief Ministerie van Koloniën.

2.10.36.51: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Geheim archief 1901-1957.

2.10.36.111: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Register Indische Couranten.

2.10.36.112: Ministerie van Koloniën 1900-1963; Register Nederlandse Couranten.

2.10.39: Memories van Overgave, 1849-1962.

2.10.49: Commissariaat voor Indische Zaken, (1880) 1927-1949 (1950)

2.10.50: Stamboeken en pensioenregisters van het Ministerie van Koloniën betreffende militairen in Oost- en West-Indië 1815-1890.

2.10.50.01: Algemeen Indisch Stamboek: Lijst van Stamboeken van Onderofficieren en Manschappen van het KNIL over de periode (1815-) 1832-1876 en 1876-1898, inclusief Stamboeken Pupillen, 1848-1899.

2.10.50.02: Stichting Administratie Indische Pensioenen (SAIP), Stamboekgegevens KNIL-militairen, ca. 1852-1951.

2.10.52 en 2.10.52.01: Politieke Verslagen en Berichten uit de Buitengewesten 1898-1940.

2.10.54: Dossierarchief van het Ministerie van Koloniën en opvolgers, (1859-) 1945-1963 (-1979)

4.MIKO: Inventaris van de kaarten en tekeningen van het Ministerie van Koloniën.

NEDERLANDSE HANDEL-MAATSCHAPPIJ

Gezien de nauwe banden met het departement is het archief van de Nederlandsche Handel-Maatschappij (2.20.01) van groot belang voor de economische geschiedenis van Nederlands-Indië. Naast dit archief berusten in het Nationaal Archief talrijke archieven van in Indië werkzame ondernemingen: banken, cultuurondernemingen, spoorwegmaatschappijen e.d.

PARTICULIERE ARCHIEVEN

Bepaald indrukwekkend is het bezit aan archieven en collecties van personen, die als minister of als hoge bestuursambtenaar in de koloniën fungeerden. In dit verband moeten hier worden genoemd: B.C. de Jonge (GG), J.P. van Limburg Stirum (GG), J.W. Meyer Ranneft (diverse hoge functies in Nederlands-Indië), A.W.L. Tjarda van Starckenborgh Stachouwer (GG).

De particuliere archieven van H. Colijn en A.W.F. Idenburg berusten niet in het Nationaal Archief, maar bij het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Ook bij het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land en Volkenkunde (KITLV) in Leiden berusten talrijke Indische particuliere collecties.

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDELEN

I NEDERLANDS-INDIË VOOR 1942

A. STAATKUNDIG

- 1-21** Overeenkomsten en verdragen met inlandse vorsten in Nederlands-Indië. Afschriften; gedrukt en geschreven 1664-1914 21 pakken
- 1** Bantam 1808-1832
  - 2** Cheribon 1806-1819
  - 3** Madura 1803-1836
  - 4** Djokjakarta en Surakarta 1743-1913
  - 5** Zuid-Sumatra (Jambi, Palembang en Bengkoelen) 1818-1889
  - 6** West-Sumatra 1821-1909
  - 7** Oost-Sumatra (Siak, Deli en Indragiri) 1664-1913
  - 8** Atjeh en onderhorigheden 1857-1913
  - 9** Riouw en Lingga 1784-190
  - 10** Borneo 1733-1914
  - 11** Gouvernement Celebes en onderhorigheden 1669-1800
  - 12** Gouvernement Celebes en onderhorigheden 1801-1850
  - 13** Gouvernement Celebes en onderhorigheden 1851-1870
  - 14** Gouvernement Celebes en onderhorigheden 1871-1912
  - 15** Menado 1810-1840
  - 16** Menado 1841-1870
  - 17** Menado 1870-1914
  - 18** Bali en Lombok 1827-1909
  - 19** Timor en onderhorigheden 1756-1913
  - 20** Molukken en Nieuw-Guinea 1743-1800
  - 21** Molukken en Nieuw-Guinea 1801-1911
- 22** "Register van mededelenswaardige bijzonderheden betreffende 's-Rijks Oost-Indische bezittingen"; Maandelijkse rapporten van de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië aan de minister van Koloniën. Met alfabetische index 1835 september - 1840 december 1 band
De originele rapporten zijn aanwezig in het Geheim en Kabinetsarchief van het departement van Koloniën.
- 23** Staat van vigerende contracten en tractaten, afgesloten met inlandse vorsten tot en met het jaar 1856. Met begeleidende nota

---

1858 2 stukken

24 Overzicht van de Staatkundige toestand van Nederlandsch-Indië op het tijdstip der aftreding van den Gouverneur Generaal Sloet van de Beelë. Met advies van de Raad van Indië 1866 (1867) 1 deel

25 "Lijst van de Verzameling Contracten met Inlandse Vorsten in den Indischen Archipel", bijgehouden tot 1913 z.d. [ca. 1913] 1 katern

26 Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal betreffende de wet tot wijziging van het Reglement op het beleid der regering van Nederlands-Indië inzake de instelling van de Volksraad 1915-1917 1 band

27 Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal betreffende de wet tot wijziging van het Reglement op het beleid der regering van Nederlands-Indië en nadere wijzigingen van de Indische comptabiliteitswet 1923-1927 1 band

B. MILITAIRE ZAKEN

28 Stukken betreffende de militaire tarieven bij de landmacht in Nederlands-Indië 1840-1890 1 pak

29 "Marine-rapporten", afschriften van extracten van rapporten van marine-autoriteiten gericht aan de Commandant Zeemacht in Nederlands-Indië 1883 januari - 1888 januari 1 band

C. ECONOMIE EN FINANCIËN

30 Brieven van J.J. de Bruyn Prins te Haarlem en G.M. Roentgen te Rotterdam gericht aan de minister van Koloniën 1828, 1835 2 stukken

31 Overzicht van de geschiedenis van de Javasche Bank tot 1846, samengesteld uit bescheiden in het archief van het departement van Koloniën waarschijnlijk door Scholten van Oud-Haarlem (1794-1849) oud-president van het Hooggerechtshof van Nederlands-Indië en staatsraad in buitengewone dienst Afschrift [ca. 1846] 1 pak

-
- 32** Staten met opgave van bedragen der cultuurprocenten, genoten door Europese en inlandse ambtenaren bij het binnenlands bestuur op Java in de jaren 1858, 1859 en 1860 [ca. 1861] 1 omslag
- 33** Technische en statistische gegevens betreffende de spoorweg Semarang-Vorstenlanden. Bijlage tot het verslag van T.J. Stieltjens van 6 november 1862, ingekomen bij de Staten-Generaal, zitting 1863-1864. Gedrukt 1862 1 omslag
"Zie MIKO inv.nr. 791 in hfdst. Java"
- 34** "Ontwerp van wet houdende bepalingen ten aanzien van den grondeigendom op Java en Madura". Met memorie van toelichting en begeleidend schrijven van de ministers van Koloniën aan de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië. Afschriften 1864 1 omslag
- 35** "Ontwerp van tot vaststelling van algemene voorschriften voor ondernemingen van landbouw en nijverheid in Nederlands-Indië". Met memorie van toelichting en begeleidend schrijven van de ministers van Koloniën aan de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië. Afschriften 1863 1 omslag
- 36** Rapport van de minister van Koloniën aan de Koning aanbiedende het ontwerp van wet tot vaststelling der grondslagen, waarop ondernemingen van landbouw en nijverheid in Nederlands-Indië kunnen worden gevestigd. Afschrift 1865 1 pak
- 37** Klapper op de Handelingen der Staten-Generaal voorzover de Indische begrotingen betreffend 1867-190 1 pak
- 38** Verslag der commissie (J.H. Halkema) voor het verzamelen van zakelijke gegevens nopens de mogelijkheid en wenselijkheid tot instelling van een agrarische landschapsrechtbank te Djokjakarta en Surakarta. Met bijlagen. Gestencild. 1934 maart 1 pak
- D. GEOGRAFIE**
- 39** Rapport over de bebakening in Straat Soenda en de rede van Batavia, door J. Tromp, inspecteur van de waterstaat, gericht aan de Commandant Zeemacht Nederlands-Indië. Met bijlagen. Afschrift 1826 1 omslag

Zie 4.MIKO inv.nrs. 246 en 247 [hfdst. Java]

- 40** Nota's van J.H. Tobias betreffende een kaart van Borneo
1826 1 omslag
- 41** Memorie door A.L. Weddik betreffende een door de luitenant ter
zee A. de Boer vervaardigde kaart van een gedeelte der
zuidwestkust van Nieuw-Guinea
[ca. 1833] 1 stuk
Zie 4.MIKO inv.nr. 224 [hfdst Nieuw-Guinea]
- 42** Rapport over een commissie naar de prinses Marianne Straat aan
de zuidwestkust van Nieuw-Guinea, door de luitenant ter zee M.
Langenberg Kool. Met bijlage. Afschrift
1835 2 stukken
Zie 4.MIKO inv.nr. 227 [hfdst Nieuw-Guinea]
- 43** Beschrijving behorende bij een kaart van de straat Wowonie, door
J.N. Vosmaer, assistent-resident van Gorontalo. Afschrift
1835 1 stuk
Zie 4 MIKO inv.nr. 177
- 44** Nota's behorende bij een schetskaart van Celebes en onderhorige
eilanden, door C.W.M. van de Velde. Afschriften
1846 3 stukken
Zie 4.MIKO inv.nr. 622 [hfdst Celebes]
- 45** Memorie door A. Beeldman betreffende een tweetal door hemzelf
vervaardigde kaarten van het gouvernement van Makassar.
Afschrift
1846 [afschrift uit 1848] 1 stuk
Zie 4.MIKO inv.nr. 627 [hfdst Celebes]
- 46** "Nota over Papoea of Nieuw-Guinea", door A.L. Weddik, gouverneur
van Borneo. Afschrift
1848 1 stuk
Zie 4. MIKO inv.nr. 628 [hfdst Nieuw-Guinea]
- 47** Aantekeningen bij een kaart van de rede van Ayer Bangies,
westkust van Sumatra, door H.C. Oosthof. Afschrift
1835 1 stuk
Zie 4.MIKO inv.nr. 21 [hfdst Sumatra]
- 48** "Korte beschrijving van het Moluksche Vaarwater". Anonieme
verhandeling
z.d. 1 stuk
Zie 4. MIKO inv.nr. 594 [hfdst Molukse archipel]
- 49** Register van kaarten en tekeningen in het eerste en tweede deel
der "geteekende atlas" uit de kaartenverzameling van het

departement van Koloniën

z.d.

1 stuk

Fol. 2 is gefacsimileerd in *Grote Atlas van de Oost-Indische Compagnie* deel I p. 17

- 50** Afstandswijzer van het eiland Java, vervaardigd door het topgrafisch bureau der genie-directie. Met bijlagen 1842 1 omslag
Zie 4.MIKO inv.nr. 6502 [hfdst Java]
- 51** Afstandswijzer van het eiland Banka. Gedrukt z.d. 2 stukken
- 52** Kaart van Batavia door J. de Rosa, controleur van het kadaster. Ingekleurd 1857 1 stuk
Zie 4.MIKO inv.nr. 634 [hfdst Java]. Aantekening: "ad 8 oktober 1857 nr. 4"
- E. DIVERSEN**
- 53** Register op de Javase kranten over de periode 1850-1853 z.d. 1 deel
- 54** "Adversaria van Koloniale Aangelegenheden". Register van Indische namen en trefwoorden met verwijzingen naar kranten en tijdschriften, door J.C. Hooykaas 2e helft 19e eeuw 1 deel
- 55-62** Catalogus van boeken in de bibliotheek van het ministerie van Koloniën. Onvolledig [ca. 1890] 4 pakken en 4 omslagen
- 55** (I) Algemene reisbeschrijvingen, land- en volkenkunde
- 56** (III) Oosterse talen, uitgezonderd die van China en Japan
- 57** (IV) Nederlandse Handelsmaatschappij
- 58** (V) West-Indische bezittingen
- 59** (VI) Kust van Guinea
- 60** (VII) China en Japan
- 61** (VIII) Periodieke koloniale werken
- 62** (XIII) Diverse werken "niet bepaald van koloniaal belang"

II NEDERLANDS-INDIË VANAF 1942**A JAPANS MILITAIR BESTUUR (1942-1945)****STUKKEN AFKOMSTIG VAN DE NETHERLANDS FORCES INTELLIGENCE SERVICES [NEFIS]**

- 66** Lijsten van personen verdacht van collaboratie met de Japanners, met nadere gegevens over enkelen van hen 1942, 1944 en z.d. 1 omslag
- 67** Vertalingen van samenvattingen van artikelen uit het te Ambon verschijnende blad "Sinar Matahari. Met inhoudsopgave 1942-1945 1 pak
- 68** Krantenknipsels, sommige met Nederlandse vertaling, uit te Bandung verschijnende bladen, vnl. bevattende verordeningen van het Japanse bestuur. 1942 1 omslag
- 69** Vertalingen van artikelen uit de op Borneo verschijnende bladen "Borneo Simboen" en "Borneo Minseibu Koho 1943-1945 1 omslag
- 73** Vertalingen van samenvattingen van artikelen uit het te Menado verschijnende blad "Pewartu Selebes" 1944 1 pak
- 74** Vertalingen van samenvattingen van artikelen uit het te Ambon verschijnende blad "Sinar Matahari" en uit andere bladen, betreffende politiek, economie, rechtspraak, godsdienst e.d. , samengesteld door de NEFIS ca. 1945 1 omslag

B PERIODE 1945-1952

- 75** Krantenknipsels en vertalingen van krantenknipsels uit Maleise bladen, proclamaties, e.d. (1944) 1945-1948 1 omslag
- 76** Militaire, politieke en economische gegevens uit de Maleise pers betreffende de residenties Batavia, Buitenzorg, Krawang, Bandun, Surakarta, Djokjakarta, Semarang en Kedu 1945 augustus - 1946 april 1 omslag
- 77** Vertalingen van artikelen uit de bladen "Berita Gunseikanbu", "Soeara Merdeka" en "Tjahaja"

-
	1945 augustus-september	1 band
78	Overzichten van berichten betreffende het republikeinse leger in de Maleise pers van West-Java 1945 oktober - 1946 april	1 omslag
79	Vertalingen van artikelen uit de te Bandung verschijnende bladen "Perdjoeangan Kitäen "Soeara Merdeka" 1945 oktober - 1946 april	1 omslag
80-82	Vertalingen van artikelen uit het te Batavia verschijnende blad "Merdeka" 1945 oktober - 1946 april	3 pakken
80	1945 oktober-december	
81	1946 januari - februari	
82	1946 maart - april	
83-84	Vertalingen van artikelen uit het te Batavia verschijnende blad "Rajat" 1945 november - 1946 april	2 pakken
83	1945 november - 1946 januari	
84	1946 februari - april	
85	Vertalingen van artikelen uit het dagblad "Rajat" over de derde zitting van het Centraal Nationaal Comité te Batavia 1945 november	1 katern
86	Vertalingen van artikelen uit de te Medan verschijnende bladen "Kerakjatan", "Mimbar Oemoen", "Pewarte Deli", "Sinar Deli" en "Soeloe Merdeka" 1945 november-december`	1 pak
87	Uittreksels van artikelen uit de Maleise en Chinese pers te Medan voorzover van belang voor de plaatselijke situatie 1945 november-december	1 omslag
88	Overzicht van de inhoud van het te Palembang verschijnende blad "Soematera Baroe" 1945 december	1 stuk
89	Register op de bladen "Rajat" en "Merdeka" 1946 mei	1 omslag
90	Vertalingen van artikelen uit het te Batavia verschijnende blad "Sin Po" 1946, 1948	1 omslag
91	Persbulletins van de Regerings Voorlichtingsdienst te Batavia 1946 april	1 pak

-
- 92-97** Verzamelde persverslagen Indonesië; uittreksels van artikelen uit de republikeinse pers. Met registers
1946 4 banden en 2 omslagen
- 92** 1946 mei
93 1946 juni
94 1946 juli
95 1946 augustus
96 1946 september
 [alleen register aanwezig]
97 1946 oktober
- 98-134** Gegevens uit de Indonesische pers, ingekomen bij NEFIS. Met inhoudsopgave
1946-1949 13 pakken en 24 omslagen
- 98** Algemeen
99 Djakarta (I)
100 Djakarta (II)
101 Buitenzorg
102 Bantam
103 Krawang
104 Preanger
105 Cheribon
106 Banjumas
107 Semarang
108 Magelang
109 Djokjakarta
110 Surakarta
111 Madiun
112 Kederi
113 Modjokerto
114 Surabaja
115 Pasaruan
116 Malang
117 Bezuki
118 Maduri
119 Zuid-Sumatra
120 West-Sumatra
121 Noord- en Oost-Sumatra
122 Singapore en Malakka
123 Riouw, Banka en Billiton
124 West-Borneo
125 Zuid-Borneo
126 Oost-Borneo
127 Noord-Celebes
128 Zuid-Celebes
129 Ambon en Molukken
130 Bali en Lombok
131 Flores en Timor
132 Nieuw-Guinea

-
133	Nederland	
134	Buitenland	
135	Lijsten met gegevens betreffende verschijning en oplage van periodieken in Indonesië, samengesteld door de RVD 1946-1949	1 omslag
136	Lijst van afkortingen van Indonesische en Chinese organisaties, afgesloten per 15 april 1946; Woordenlijst met vertalingen van namen van Japanse kantoren, diensten e.d. in Nederlands-Indië, uitgegeven door NEFIS te Batavia 1946, 1947	1 pak
137	Uitgaande correspondentie van het hoofdbureau van NEFIS te Batavia met de buitenbureaus 1946 mei - 1948 augustus	1 omslag
138	Krantenknipsels uit republikeinse bladen 1947 april - juni	1 pak
139	Wekelijks persoverzicht, eindigend per 3 maart 1948, uitgegeven door het ministerie van Defensie van de Republiek. Maleis 1948	1 omslag
140-145	Communiqué's bevattende vertalingen van artikelen uit de Indonesische pers 1951, 1952 Ontbrekende nummers: 1951 nrs. 11 en 42, 1952 nrs. 1-3	6 pakken
140	1951 januari - april	
141	1951 mei - juni	
142	1951 juli - augustus	
143	1951 september - december	
144	1952 januari - april	
145	1952 mei - september	

III LATERE TOEVOEGINGEN

- 146-148** Staten van nalatenschappen van in Nederlands-Indië overleden personen, voornamelijk bijlagen uit het verbaal of bijlagen bij missiven van de Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indië 1828-1899 3 pakken
 Aanwinst 1973 XVII [van Min. Van Binnenl. Zaken]
146 1834-1896
147 1851-1899 [militairen, ambtenaren, particulieren]
148 1828-1858 [marine]
- 149** Gouvernementsbeschikkingen betreffende telegraafconcessies in Suriname en Curaçao 1885-1889 1 omslag
 Stempel "Kabinet Koloniën"
- 150** "West Gagementen C", stamboek van gegageerde en gepensioneerde West-Indische militairen 1909-1947 1 deel
 Losse Aanwinsten 2e Afdeling 1970
- 151** "Algemene rekening aantonende de grootheid der Oost-Indische remises in goederen en geld en het gebruik van die remises gemaakt" 1847-1848 1 katern
 Aanwinsten 1897 XL, van Bibliotheek Amsterdam
- 152** Lijsten van provisie en victualiegoederen voor het schip Hoop en Fortuin, kapitein Alexander Gordon 1816 1 omslag
 Losse Aanwinsten 1976-23; voorheen 2.22.01 inv.nr. 292
- 153** Instructie van de Gouverneur-Generaal en Reglement van Orde voor de Raad van Nederlands-Indië 1855 [1894] 1 deel
 Stempel "Kabinet Koloniën"
- 154** Kaartsysteem met een tabellarisch overzicht van het personeel van de Geneeskundige Dienst van Nederlands-Indië [Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlands-Indië deel XIX-XX] 1816-1880 1 kaartenbak
 Aanwinsten 1972 [D9.47]
- 155** Koninklijk besluit van 4 september 1823 no. 7 regelende de organisatie der bureaus van de departementen van algemeen bestuur, met circulaire. Afschriften. 1823, 1875 1 omslag
- 156** Lijst van contracten, gesloten in de periode 1748-1868 door de

-
- VOC en het Indisch gouvernement met de vorsten, ressorterend onder Menado, en aanwezig in het Landsarchief te Batavia.
ca. 1910 1 katern
- 157** Stukken betreffende het beheer van de archieven en boeken van de administraties over de Oost- en West-Indische bezittingen te Amsterdam, met inventarislijsten.
1816-1843 1 omslag
- 158** Brievenboek van de stationscommandant der marine ter Westkust van Borneo, belast met de beveiliging tegen zeerovers.
1862-1864 1 deel
- 159** Octrooi en statuten van de Surinaamsche Bank te Amsterdam 1918/1919, met voorschriften voor de gouvernementscommissaris in Suriname bij de bank.
1920-ca. 1930 1 omslag
- 160** Lijst van financiële voorwaarden voor uitzending van een officier bij benoeming tot commandant van het leger in Nederlands-Indië.
1869 1 stuk
- 161** Stukken betreffende wijziging van de instructie van de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië.
1871-1907 1 omslag
- 162** Stukken betreffende de uitzending naar Nederlands-Indië van gouverneurs-generaal.
1871-1915 1 omslag
- 163** Reglement op het verlenen van pensioenen aan Europese burgerlijke ambtenaren in Nederlands-Indië, met wijzigingen. Gedrukt.
1880-1901 1 omslag
- 164** Lijst van exhibita uit de periode 1876-1913, bevattende de namen van ambtenaren die reeds ten hove zijn voorgesteld.
1880-1913 1 stuk
- 165** Stukken betreffende wijziging van het reglement van orde voor de Raad van Ministers.
1894-1905 1 omslag
- 166** Stukken betreffende vaststelling van het ambtskostuum voor ministers en ambtenaren en verzoeken om toestemming tot het dragen van het ambtskostuum na ontslag als minister.
1829-1909 1 omslag

- 167** Stukken betreffende officieren van gezondheid bestemd om naar Oost-Indië te vertrekken, ingekomen bij de directeur van de Koloniale Militaire Zaken.
1815-1816 1 omslag
- 168** Dienst- en bijzondere voorwaarden voor benoembaarheid van ambtenaren en beambten bij de Gouvernements Marine. Gedrukt.
1929 1 stuk